

קדושת קרקע המקדש ומבנהו והשלכתה על דין מעילה

א. הקדמה

ב. הקרקע והבניין ברשות הקדש

ג. הסוברים שגם אם קרקע המקדש אינה ברשות הקדש העבודה כשרה

ד. ראיות שאם קרקע המקדש והבניין אינן ברשות הקדש העבודה פסולה

ה. בניית המקדש משיירי הלשכה

ו. סיכום

א. הקדמה

המונח ההלכתי 'קדושה' יכול להתפרש בכמה מובנים שונים, לדוגמה: קדושת ס"ת אינה לעניין בעלות הקדש אלא לעניין כבוד וכדומה, קדושת ארץ ישראל היא קדושת מקום ואינה ברשות הקדש, ויש בזה נפק"מ לעניין הלכותיה המופיעות במסכת כלים (פרק א משנה ו), וכן נראה שקדושת קרקע ירושלים היא רק קדושת מקום ואינה ברשות הקדש¹ ומימלא אין בה מעילה, והקדש בדק הבית קדוש לענין דהוי ברשות הקדש, ויש בו מעילה, והקרבת קדושים לענין שעומדים להקרבה, וברשות הקדש לכן יש בהם מעילה. לאור זאת, יש לברר מה עניינה של קדושת קרקע המקדש, וכן ההיכל ושאר המבנים שבמקדש: האם קדושתם מקום כארץ ישראל, לענין שזה המקום אשר יבחר ה', או שקדושתם לענין שהם ברשות הקדש ומימלא יש בהם גם דיני מעילה.

לבירור זה יש השלכות שונות, ביניהן: (א) האם יש מעילה באבנים שניטלות מקרקע המקדש. (ב) אף שבפועל נראה שההיכל נבנה ממעות הקדש (כתובות קו ע"ב), יש לברר האם יש בזה חובה, או שאפשר לבנות ממעות חולין. (ג) מבואר בגמרא (מגילה י ע"א) שכאשר חידשו את העבודה בבית שני עשו קלעים, והגמרא מעלה אפשרות שלפיה נעשו קלעים מכיוון שלא קידשה לעתיד לבוא (אפשרות שאינה מקובלת להלכה, שהרי נפסק שקידשה לעתיד לבוא).² יש לברר האם את אותם קלעים צריכים להקדיש, או שאף אם הם חולין, די בכך שהם יוצרים חומה סביב מקום ההיכל והעזרה המקום והבניין מתקדש להיות מקדש, ואפשר לעבוד בו. (ד) בגמרא (זבחים מ ע"א) נאמר: "באהל מועד מבעי ליה, שאם

1. ואף לדעה שחומת ירושלים קדושה לענין דהוי ברשות הקדש ויש בה מעילה אם תיתלש ממנה אבן, משום שסובר שמועלין בשיירי הלשכה (עיין קידושין נד ע"א), מ"מ בקרקע עצמה נראה שלא, שהרי ניתנה לגור בה, ורק החומות נעשו משיירי הלשכה.

2. ואף למ"ד קדשה לעתיד לבוא ומקריבין אף כשאינן בית, מ"מ יש לשאול האם אפשר להדליק את המנורה כשאינן בית בנוי, וכן שאר דברים הנעשים בהיכל, ואכמ"ל, ולצד שאי אפשר להדליק בלי בית אז כל עוד לא נבנה הבית צריך לעשות קלעים, והאם הם צריכים להיות קדושים.

נפחתה תקרה של היכל לא היה מזה". יש לברר האם תקרת ההיכל יכולה להיות של חולין, באופן קבוע או זמני, או שיש הכרח להקדיש אותה.

נקדים שכל הדיון כאן מתיחס למקום המקדש משער נקנור ולפנים, אבל קדושת עזרת נשים והר הבית מצריכים דיון נוסף.

ב. הקרקע והבניין ברשות הקדש

בפשטות נראה לומר, בין לגבי קרקע המקדש ובין לגבי ההיכל ושאר הבניינים, שקדושתם להיות בית המקדש הראוי לעבודה, היא שהם ברשות הקדש, והלוקח אבנים מקרקע המקדש ומאבני ההיכל ימעל,³ שכך מסתבר שכמו שהכלי שרת ושאר עניני המקדש צריכים להיות קדושים וברשות הקדש,⁴ כך גם המקום והבניין, ומאי שנא. והיינו משום שכל עניני המקדש הם צריכים להיות ברשות הקדש. ולגבי הבניין נאמר (מעילה יד ע"א):

אמר שמואל: בונין בחול ואח"כ מקדישין. מאי טעמא וכו' רב פפא אמר: היינו טעמא דבונין בחול – לא נתנה תורה למלאכי השרת, אמרי דלמא בעי למיזגא – זגא עלייהו, אי בנא בקודשא – אישתכח דקמעיל בקודשא.

מבואר שאחרי הבנייה מקדשים את הבניין, ונראה שכך צריך לעשות, שאם לא אזי היה מתבקש שלא יקדשו ולא ימעלו, וכן בחלקת יואב (או"ח סי' ה ד"ה ועתה נבוא) כתב: "ועזרה ודאי גוף קדושה הוא". אולם קודם שנביא ראיות לדברינו, נביא מקורות הסוברים שקרקע המקדש אינה צריכה להיות ברשות הקדש.

ג. הסוברים שגם אם קרקע המקדש אינה ברשות הקדש העבודה כשרה

המחזיק ברכה (או"ח קונטרס אחרון סי' קנא) כתב:

3. במעלין בקודש כו (עמ' 98 והלאה), סובר הרב יעקב אפשטיין שליט"א שעפר המקדש קדוש רק במקומו ולא כשנעקר ממקומו, משום שקדושתו קדושת מקום ולא קדושת חפצא של העפר, והביא ראיה לזה מהגר"ח ע"ש. לענ"ד הדבר תמוה, שאם כך, גם לגבי החומות נאמר שכל קדושתם זה קדושת חומה ולא קדושת חפצא של אבנים, והרי אם נתלשו האבנים יש בהן מעילה (עיין קידושין נד ע"א). לכן נראה ודאי שכיון שהתקדשו לאותו תשמיש, לא פקעה הקדושה כשנעקרו, שקדושתן להיכן הלכה (אם לא מצד שנועשית מצוותן, ואכמ"ל), וממילא הוא הדין בעפר (אלא אם כן נאמר שקדושת המקום אינה רשות הקדש, אלא מצד המקום אשר יבחר ה', ואם כן זה דוקא במחובר למקום), ואין זה עניין לדברי הגר"ח, שמתייחסים לעניין קידוש מקום לעבודה.
4. כמו דאמרינן לענין עבד בכלי חול בתוספתא מסכת זבחים פרק א הלכה ה: "קבל בכלי חול פסול", וכן עיין בזבחים לב. ועוד, ולענין קרבנות כל עוד לא הקדיש אותם הווי חולין בעזרה, ולענין בגדי כהונה עיין הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז ובמה שכתבנו הערה 16.

ענבים הגדלים בזמן הזה בהר הבית ומביאין למכור לישראל, מותר לקנות מהם. הרב מזבח אדמה בסימן זה. וטעמא טעים, מכח ספק ספיקא, עיין בדבריו ובמה שרמזו, ודוק היטב. ואני שמעתי זה קרוב לשלשים שנה מגדול אחד שהתיר גם כן מטעם ובאו פריצים וחללוהו, ואע"ג דקדשה לעתיד לבוא היינו דוקא להשראת שכינה וקדושה, אבל למעילה וכיוצא בו לא, אלו דבריו, וצריך להתיישב בזה.

לא ניכנס כעת לדיון לעניין גידולים, ורק נעמוד על כך שנראה מדברי המזבח אדמה ואותו גדול שעקרונית קרקע הר הבית ברשות הקדש ויש בו מעילה, אלא שאותו גדול קובע שאותה קדושה לעניין מעילה אינה נשארת במצב שבו באו פריצים וחללוהו,⁵ ונשארה רק קדושה לעניין השראת שכינה.⁶ נראה שכוונתו לומר שמצד דיני הקדש לעניין מעילה וכדומה התחללה הקדושה ואינה ברשות הקדש, ולכן גם הגידולים לא נאסרו, שאינם גידולי הקדש, אלא שמצד השכינה ששרתה בזמן המקדש וקדושת המקום לא בטלה, כדברי הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז): "לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה". ומיישב בזה מה שהקשו רבים, שמצד אחד אמרינן באו פריצים וחללוהו, ומצד שני אמרינן קידשה לעתיד לבוא. לכן מתרץ אותו גדול שפריצים לא יכולים לחלל את הקדושה שקידשה לעתיד לבוא, שקדושה זו היא לעניין השראת שכינה, אלא רק את הקדושה של רשות הקדש ושאינן בה מעילה. והרי מה שנאמר קידשה לעתיד לבוא, הוא גם לענין עבודה, שמקריבים אף שאין בית. אם כן, נראה שסובר אותו גדול שבשביל לעבוד במקדש די בקדושה לענין השראת שכינה, ואין צורך בקדושה של רשות הקדש ודיני מעילה. ואעפ"כ, נראה מדבריו שבתחילה הייתה קדושה זו קיימת, אלא שחיללוהו הפריצים.⁷ כעין זה מובא בהערות הגרי"ש אלישיב (סוכה מט ע"א):

ולכאור' על קושיא זו למה אסור ליכנס לעזרה, וכן מקריבין אף על פי שאין בית, נראה דכל מה ששייך לומר באו פריצים וחללוהו, היינו שאין בהם מעילה, פירוש שחיללו ממון הקדש ואין כאן ממון הקדש, אבל ודאי דעדיין שם קדושה עלי, ויש כאן איסור כניסה בטומאה, אף על פי שחיללוהו זרים.

5. ובעיקר דברי אותו גדול, יש בזה כמה שיטות האם אמרינן לגבי הקרקע באו פריצים, ואכמ"ל.
6. ואף שנראה מהגמ' (ע"ז נב ע"ב) שבאו פריצים מחלל לגמרי את הקדושה, וכן עיין בדעת כהן (סי' קעה ד"ה וראיתי לקדושת), מ"מ אפשר שאותו גדול סובר שזה בשאר דברים כמזבח וכלים, או אף הבניין עצמו, אבל לגבי הקרקע כיון שנוסף כאן דין של קדשה לעתיד לבוא, לכן לא פקעה הקדושה לענין השראת שכינה וקדושה.
7. ואף שהוא מדבר על הר הבית (ומה שכתב קדשה לעתיד לבוא היינו לענין איסור כניסה לטמאים), ובהר הבית יש מקום גדול לומר שאין צורך שיהיה ברשות ההקדש ובדיני מעילה, אבל בבית המקדש אפשר שכן צריך שיהיה ברשות ההקדש, אבל כיון שהוא סובר באו פריצים וחללוהו לגבי קרקע הר הבית, א"כ בפשטות סובר זאת גם לגבי קרקע המקדש, ואף שנתחלל בביאת הפריצים המקום קדוש לעבודה.

נראה כוונתו שמצד ששם קדושה עליה שרי להקריב קורבנות, א"כ נראה כוונתו כאותו גדול, וכן גם הרב יעקב אריאל שליט"א (מעלין בקודש כא עמ' 25) סובר שקדושת מקום אינה לעניין רשות הקדש, וז"ל:

קדושת המקום במקומה עומדת גם היום, אולם אין זו קדושה של בעלות ממונית, ולכן אין דין מעילה בקדושה זו. מעילה היא פגיעה ברכוש ההקדש, ולכן רק בקדושה ממונית יש דין מעילה. קדושת מקום אינה מדין בעלות ממונית, ולכן אין בה דין מעילה. גם אם נניח שיש שתי קדושות על קרקע המקדש, הקדש בעלות ממונית וקדושת המקום, וכו' הקדש הבעלות פקע עם ההשתלטות הנוכרית על הקרקע, וקדושת המקום אימנם לא פקעה מעולם, אולם אין בה מעילה.

עיינ במעלין בקודש לו (עמ' 57) בדברי הרב עידו אלבה שליט"א שהביא עוד שתירצו כך, וע"ש במה שדן בזה. והנה, פוסקים אלו אינם דנים אלא לגבי הקרקע, ואפשר שמודים שלגבי הבניין צריך שיהיה ברשות הקדש כמו כלי שרת. אלא שיש לעיין מה טעם החילוק ביניהם, אם בשביל לעבוד על הקרקע די בקדושת מקום שאינה ממונית,⁸ אז מדוע לגבי הבניין נצטרך גם קדושה ממונית? ואולי אה"נ, שאין צורך בקדושה ממונית בבניין, או שצריך איזו קדושה, ובקרקע שיש קדושת מקום סגי בכך, אבל בבניין עצמו אין קדושת מקום, ולכן יש צורך להכניסו לרשות הקדש.

ד. ראיות שאם קרקע המקדש והבנין אינן ברשות הקדש העבודה פסולה

לענ"ד, קדושת המקום והבניין הנצרכת בבית המקדש בשביל שיהיה ראוי לעבודה, היא להקדיש לרשות הקדש ומימלא יש בה דיני מעילה,⁹ דהיינו, שבית המקדש צריך להיות ברשות גבוה, שהרי הוא בית ה', ולא גרע משאר כלי המקדש. לכן, קדושת המקום לגבי המקדש היא שהיא ממש ממון הקדש, ואם לא כך, לא היו מקדשים אותו קדושה לעניין מעילה. ונראה שכמו שבמנחות וכדומה בתחילה יש קידוש בפה ואח"כ קדושת כלי,¹⁰ כך גם כאן – מתחילה התקדש המקום להיות בית ה' וברשות גבוה גם לעניין מעילה, ואח"כ סדר הקידוש שנאמר בגמרא (שבועות יד ע"א), או שהקידוש שבמסכת שבועות הוא קידוש את הכל, גם לענין להיות ברשות הקדש. ולכן נלע"ד שכיוון שפוסק הרמב"ם שקדושה

-
8. ואין נראה מצד שבונים על הקרקע רצפה שהיא הקדש, ועליה הכהן עומד, שהרי הגמ' בזבחים כד. דנה בנעקרה אבן ועמד במקומה אם יכול לעבוד שם מצד שדוד קידש את הקרקע, ומדוע לא אוסרת מצד שלא עומד על רצפה קדושה הקדש ממוני, אלא נראה שאין חילוק בין הקרקע לרצפה, ומימלא לכאורה ה"ה הבניין.
 9. לא שיש מעילה במחובר, אלא שקדושתו היא שהיא ממון גבוה, ומימלא אם יעקור אבנים מהקרקע תהיה בהם מעילה, עיינ רמב"ם (הל' מעילה פ"ה ה"ה).
 10. עיינ בזה במעילה (פ"ב מ"ח) ובכל הפרק.

קדושת קרקע המקדש ומבנהו והשלכתה על דין מעילה

ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ולדברינו היינו שהמקום ברשות הקדש, ממילא לא שייך לומר לגבי הקרקע באו פריצים וחללוה.¹¹

ואביא ראיות לדבר.

נאמר בגמרא (שבועות שם):

אחד הנכנס לעזרה וכו'. מנא הני מילי, אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא: 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו', לדורות.

מבואר שסדר הקידוש שנאמר במסכת שבועות שם במשנה על ידי מלך ואידך ילפינן מהמשכן, אם כן נראה שנדרשת קדושה כמו של המשכן,¹² ונראה שקדושת המשכן זה ברשות גבוה לענין מעילה, שהרי אין שם קידוש מקום, ועוד כמו שלענין שכספי מחצית השקל הם ברשות גבוה לענין מעילה (שקלים פ"ב מ"ב ועוד), כך גם שאר התרומות לבנית המשכן, דמאי שנא, אם כן כל המשכן ברשות גבוה, כך נראה שבית המקדש ברשות גבוה.¹³

ועוד, הרי נאמר בגמרא (זבחים כד ע"א): "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים", ופרש"י: הואיל ורצפה מקדשת – לעמוד לשרת שהרי דוד קידשה בשתי תודות ובשיר של פגעים כדאמרינן לקמן בשמעתין כי קדיש דוד כו'. וכלי שרת מקדשין – כדכתיב 'וימשחם ויקדש אותם'. רש"י אינו מגביל את ההשוואה בין הרצפה לכלי שרת רק לענין קידוש אחרים, אלא מרחיב אותה גם לענין שהם עצמם קדושים, וממילא מקדשים. משמע שדוד קידש את הרצפה קידוש כמו כלי שרת,¹⁴ שהם ברשות הקדש, ולא רק לענין רצפת האבנים שנעשית מכספי הקדש, אלא עד עומק התהום, כמבואר בגמרא שם בהמשך: "לעולם פשיטא ליה דעד ארעית דתהומא קדיש", והיה יכול לעמוד על אותה קרקע ולעבוד אם לא מצד דרך שירות, יעוין שם.

וכן נראה לי להביא ראיה מהגמרא (מנחות כב ע"א):

11. ודלא כאותו גדול שהובא במחזיק ברכה הנ"ל שסובר שהפריצים חללו את קדושת הקרקע לענין רשות הקדש, אלא לענ"ד קדושתה בעינה עומדת, וכשנבנה בע"ה את המקדש לא נצטרך לקדש את המקום שוב.

12. ואין לומר שאין ללמוד מהמשכן למקדש שזה מטלטלין וזה בנין, וכן עיין באיילת השחר (שבועות טו ע"א), שהרי הגמ' כן למדה מהמשכן לקרקע המקדש לענין דבעינן מלך ואידך מ'וכן תעשו', משמע שהמקדש מקביל למשכן, והיינו שאותה קדושה מיטלטלת שהיתה במשכן נקבעת במקדש בקדושת מקום.

13. ולכן נראה שאף הקלעים שלא נמשחו במשכן, מ"מ הם ברשות גבוה, כיון שבאו מתרומות ישראל.
14. וכן עיין בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' סג אות ג) שגם דן בשוואה בין הבנין לכלי שרת, ואף שיש הסוברים (עיין במל"מ הלכות בית הבחירה פרק א הלכה טו, ובמקדש דוד קדשים סימן א אות ו) שהבנין אינו קדושת הגוף ושייך בו פדיון ואינו ככלי שרת מ"מ לענין ההשוואה ששניהם צריכים להיות ברשות הקדש אפשר שמודים.

דתניא: יכול האומר הרי עלי עולה יביא עצים מתוך ביתו, כדרך שמביא נסכים מתוך ביתו, ת"ל: על העצים אשר על האש אשר על המזבח, מה מזבח משל ציבור, אף עצים ואש משל ציבור, דברי רבי אלעזר בר ר"ש.

והטעם שמזבח משל ציבור כתב הר"ש משנן (על הספרא ויקרא, דבורא דנדבה, פרשה ד תחילת פרק ו אות ה):

למזבח דהוי משל ציבור מוכח בפ' בתרא דזבחים [קט"ז ב] שגבה דוד מכל שבט ושבת וקנה מקום המזבח וכו'.¹⁵

הר"ש לומד את הדין שמזבח משל ציבור מכך שדוד קנה את מקום המזבח משל ציבור, נראה שמפרש שמזה שקנה דוד מכספי ציבור כך צריך לעשות, א"כ נראה שכל הבית צריך להיות משל ציבור, שהרי בגמרא בזבחים נראה שכל קרקע המקדש נקנה מאותו כסף, ואם כן גם קרקע המקדש צריכה להיות משל ציבור.

וכן כתב הגרי"ז (בסוף הל' בית הבחירה): "דגם בית המקדש בעצמו צריך להיות משל ציבור, כמו המזבח וכלי שרת וכל כלי המקדש". ויש לעיין מה הכוונה משל ציבור, ונראה שאין הכוונה מעות חולין של הציבור, אלא מעות הקדש של הציבור, וכמו שכתב הרמב"ם (פהימ"ש שקלים ז, ז):

וכל מקום שנאמר משל צבור, הכוונה שיבוא מתרומת הלשכה, כלומר מן השקלים שבשלש קופות הגדולות.

וכן עיין בתוי"ט (שם מ"ה), ובדברי הרמב"ם במקומות נוספים (פהימ"ש יומא ג, ז; הל' כלי המקדש ח, ג ובכס"מ ומער"ק), שמהם עולה שמסירה לציבור היינו הקדש.¹⁶ ואפשר שזה הטעם שמעות מחצית השקל הם קדושות, כמבואר במשנה (שקלים פ"ב מ"ב ועוד), שלכאורה היה אפשר שכל אחד יביא מחצית השקל של חול לציבור, והציבור יקנה עם הכסף קרבנות, ויקדיש אותם. אלא נראה שאם היו קונים בהם דברי חולין אה"נ דסגי מעות

15. ובתוספות אחרות שם כתב על זה: ולא נהירא דלא מיירי אלא בקניית הקרקע וכו', ופירושו טעם אחר למזבח משל ציבור ע"ש, מ"מ בקרקע אפשר שמודים לר"ש שמזה שנקנה משל ציבור צריך להיות משל ציבור.

16. אלא שלענין עיכוב כתב המקדש דוד (קדשים סי' לה אות א) שבמכשירי קרבן אף אם אינו של ציבור אינו מעכב ע"ש, מ"מ נראה כוונתו דהוי הקדש רק שאינו של ציבור, מ"מ לענ"ד פשט הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) שמעכב, וכ"כ בחידושי הגרי"ז (מנחות כב ע"א) בדעת הרמב"ם ע"ש. ובעיקר דברי המקדש דוד היה מה להאריך, ואכמ"ל.

קדושת קרקע המקדש ומבנהו והשלכתה על דין מעילה

ציבור חולין,¹⁷ אבל כיון שקונים בהם דברי הקדש אז המעות של הציבור הם מעות הקדש של הציבור.¹⁸ א"כ גם מקום המקדש והבנינים הם צריכים להיות הקדש של ציבור.¹⁹

לפי זה, אפשר שדוד בתחילה קנה את מקום המקדש מכספי כל ישראל, שזה הקדש ממוני, ואח"כ הסדר שבשבועות זה קדושת הגוף, ככלי שרת שמשוחתן ועבודתן מחנכתן להיות קדושת הגוף. וכן כתב הרמב"ן (מלחמת ה' ע"ז כד ע"א):

דאבני מזבח נמי לא נפקי לחולין דקדושת הגוף ניהו וכו' ותניא נמי במס' מגילה בתוספתא אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להן פדיון וטעונין גניזה מדקא תני אין להם פדיון ש"מ קדושת הגוף הן וכ"ש אבני מזבח דהיינו כלי שרת ממש

לפי הרמב"ן, המזבח ואבני היכל והעזרות קדושים בקדושת הגוף, ואם נאמר שאין חובה לבנות את הבניין ממעות הקדש, א"כ מצד עצם הבניין אינו צריך להיות קדוש, ומדוע נחשב לקדושת הגוף לענין שלא יוצא לחולין על ידי מעילה, אלא נראה שסובר שהבנינים צריכים להיות ברשות הקדש.²⁰ וכן לגבי הבניין, כתבו התוספות (קידושין נד ע"ב ד"ה תרי) שנעשה מאבנים קדושות.

-
17. ואפשר שזה ענין שיירי הלשכה למ"ד לא מועלין, מעות חולין של הציבור.
 18. ואפשר אולי להוסיף שעצם זה שצריך שיהיו של הציבור זה רק משום שהם קדושות, דהיינו למשל חומות העיר שהם למ"ד חולין (עיין קידושין נד ע"א), ומבואר במשנה (שקלים פ"ד מ"ב) שהם באים משיירי הלשכה שהם כספי ציבור, אם יחיד היה מתנדב אותם לא נראה שהיה צריך למסור לציבור, שרק בקרבנות וכדומה יש דרישה שיהיו הקדש של הציבור (ואף שירושלים לא נתחלקה ואינה הקדש, לכאורה אין הכוונה שהיא משל ציבור אלא הכוונה שהיא שייכת לכל ישראל).
 19. אלא שקשה, הרי בגמרא (כתובות קו ע"ב) נאמר שהבניין בא מבדק הבית, וכן נראה שם שדבר ששייך למזבח בא מתרומת הלשכה ודבר ששייך לבניין מבדק הבית, ומדוע הא בעינן משל ציבור, וכן ראיתי בספר מראה הנוגה (הל' שקלים פ"ד ה"א) שהקשה על מה שכתב הרמב"ם שהבאנו לעיל שכל מקום שנאמר משל צבור הכוונה שיבוא מתרומת הלשכה, והרי מצאנו שבא מבדק הבית ומשיירי הלשכה ע"ש. ואולי אפשר שגם בדק הבית נחשב לממון של ציבור שהוא שייך לכל הציבור, וכתרומת הלשכה, ולא דוקא נקט הרמב"ם תרומת הלשכה, אלא הכוונה ממון הקדש של הציבור, אלא שתרומת הלשכה לדברים השייכים לקרבנות ובדק הבית לבניין, וכן עיין רמב"ם (הל' שקלים פ"ד ה"י) שכתב: "שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הציבור, מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית וכו'", ולכאורה הדבר אינו ברור, שהרי יש צורך בקרבנות מכספי ציבור; אלא אפשר שגם בדק הבית נחשב לשל ציבור, ואף שיש חולקים על דברי הרמב"ם האלו (עיין בראב"ד שם), וכן י"א שהטעם משום תנאי (עיין ברדב"ז הל' ערכין פ"ב ה"ג בתירוצו השני), אולי אין זה מטעם שבדק הבית אינו משל ציבור, אלא שאין משנין מקדושה לקדושה, ויש עוד מה לדון בזה.
 20. ואף שיש חולקים עליו, מ"מ לא מצאנו שחולקים על נקודה זו.

ה. בניית המקדש משיירי הלשכה

כתב הרמב"ם (הל' שקלים פ"ד ה"ח): "וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות נעשין משיירי הלשכה".²¹ ויש לשאול על הרמב"ם מדוע נעשו משיירי הלשכה, הרי הרמב"ם כתב (הל' מעילה פ"ז הי"ג): "ולעולם אין מועלין בשיירי הלשכה". ואין נראה לי לומר שסובר שהבניין אינו קדוש,²² שנראה שגם אם לא היה צריך להקדיש, מ"מ בפועל הבית והעזרות והמזבח קדושים. קדושת הבניין מוכחת מכמה מקורות:

בנוגע לתיקונים בבית, כתב הרמב"ם (הל' תמורה פ"ד הי"א; הל' מעילה פ"ה ה"א ופ"ח ה"ד) שבין בדק ההיכל בין בדק המזבח הם ברשות הקדש. וכן נראה להוכיח לגבי הבניין עצמו שהוא ברשות הקדש, שהרי כתב הרמב"ם (הל' שקלים פ"ד ה"ב) בנוגע לפרוכת, שהיא מקדשי בדק הבית. מכיוון שהטעם שפרוכות הן מקדשי בדק הבית הוא שהן תחת הבניין (כתובות קו ע"א), אם כן אין נראה לומר שהבית יהיה חול והפרוכות קודש. אם כן נראה ודאי שהבניין עצמו ברשות הקדש, אלא שיש לעיין מדוע, והרי הוא נבנה משיירי הלשכה. והיה נלע"ד לבאר זאת על פי דברי הגמרא (מעילה יד ע"א): "אמר שמואל: בונין בחול ואח"כ מקדישין", וכן פסק הרמב"ם שהבאנו, ובאיזה חול מיירי, אפשר שהרמב"ם מפרש שיירי הלשכה, והיינו שבתחילה נלקח משיירי הלשכה, אבל אח"כ מקדשים את הבניין ממעות בדק הבית.

והמקדש דוד (קדשים ס"א א אות ז) האריך בזה, וסובר שגם לרמב"ם שנעשו משיירי הלשכה הבניין הוא ברשות הקדש ויש בו מעילה, ולגבי מה שכתב הרמב"ם דאין מועלין בשיירי הלשכה, מבאר המקדש דוד שהטעם שאין מעילה בשיירים הוא משום שעומדים גם לחומת העיר וכדומה, שאין בהם מעילה, אבל אם בנה מהם את ההיכל וכדומה, ממילא יש בהם מעילה, כיוון שעכשיו הם לדבר שיש בו מעילה. ונראה שסובר כמו שכתבנו לעיל שהמקדש ודאי צריך להיות ממעות הקדש, ולא שייך שיהיה חול, ומשום כך כיון שבנה משיירי הלשכה את בניין המקדש יש בו מעילה.

21. כתב זאת ע"פ הירושלמי, בניגוד לגמרא (בכתובות קו ע"ב), ודנו המפרשים בטעמו, עיין בכס"מ ובשאר המפרשים, ואכמ"ל.

22. אלא שבתורת הקודש (ח"א סי' כא אות א ד"ה וכבר) נראה שסובר בדעת הרמב"ם שכיון שמזבח העולה ההיכל והעזרות נעשים משיירי הלשכה אין מועלין בהם ע"ש, ולכאורה כוונתו שגם אין הקדש, ולא רק דין מיוחד במעילה, ולא ידעתי איך יישב את המקורות שהבאנו שנראה שכל הבנין הקדש, וכן פשט הגמ' (פסחים כו ע"א) שדנה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל, משמע שיש מעילה בהיכל, וכן משמע מתורת הקודש עצמו (ח"א סי' כב אות ו), ע"ש.

ונפק"מ בין ההסברים שלפי מה שרציתי לומר כל הבניין הוא ממעות הקדש של בדק הבית,²³ אבל למקדש דוד הבניין עצמו משיירי הלשכה, ובדק הבית זה רק לתיקונים,²⁴ כמו שכתב שם: "והנה להרמב"ם ז"ל דבין ההיכל והעזרות ובין חומת העיר באין משיירי הלשכה ע"כ דקדשי ב"ה הם רק לתיקון הבית, וכששמן מוכיח עליהם שהם לבדק הבית, אבל תחילת הבנין נעשה משיירי הלשכה". וכן עיין בזה בשקל הקודש (באור ההלכה הל' שקלים פ"ד ה"ב). ולפי דברי המקדש דוד, מה שכתב הרמב"ם (הל' מעילה פ"ח ה"ד) "מעוֹת הקדש", נראה שהכוונה למעות שיירי הלשכה. והשם יוסף (הל' שקלים פ"ד ה"ח) כתב: "ולולי מ"ש היה אפשר לומר וכו' דס"ל לרבינו דהמזבח וההיכל וכו' באים משיירי הלשכה משום דאע"ג שהם קדש לא בעינן שיבואו מקודש דלא כהתוס' ז"ל". נראה שמפרש שהוא הקדש אף שלא בא ממעות הקדש, אלא שלא ביאר א"כ מדוע הוא הקדש.²⁵ וכמקדש דוד כתב האגרות משה (יורה דעה ח"ד סי' סג אות ג), שאף שבשיירי הלשכה אין מועלין מ"מ כשעשה בהם דבר קודש מועלין, ונראה מדבריו שהמזבח וההיכל והעזרות צריכים להיות קודש.

ו. סיכום

הבאנו דעות הסוברות שעיקר קדושת המקדש אינה לעניין רשות הקדש אלא קדושת מקום להיות בית ה', אלא שבפועל קדשו את המקדש גם בקדושת רשות הקדש, ומשום כך אף שבאו פריצים וחללו את קדושת רשות ההקדש, מ"מ נשארה קדושת המקום במקומה וכשר המקום לעבודה.

אבל לענ"ד, כמו שכלי שרת להכשירם לעבודה צריך להכניסם ברשות הקדש ואם עבד בכלי חול העבודה פסולה, כך גם קרקע העזרה ובניין ההיכל וחומת העזרה צריכים להיות ברשות הקדש, וכיון שכך אם אינן ברשות הקדש העבודה במקום זה פסולה.²⁶

ואף שלרמב"ם נבנה המקדש משיירי הלשכה והרי הוא פוסק שאין מועלין בשיירי הלשכה, מ"מ המקדש הוא ברשות הקדש, והבאנו טעמים לדבר.

23. ולדבריי נחא, מדוע הפרוכות נעשות מבדק הבית והבניין משיירי הלשכה, שבאמת גם הבניין נעשה מבדק הבית, והמקדש דוד שם תירץ שאלה זו לפי שיטתו, ע"ש, ועיין באור שמח (הל' שקלים פ"ד ה"ב).

24. ויש לעיין בטעם החילוק ביניהם, אם הטעם שהבניין בא משיירי הלשכה משום דבעינן כספי ציבור, אם כן גם התיקונים כגון אבן מאבני המזבח שנפגמה ומחליף אותה, לכאורה מחליף מאבני בדק הבית שזה תיקונים, ומדוע הא בעינן משל ציבור.

25. ואין נראה שמקדש אח"כ קדושת פה, שמהרמב"ם (הל' מעילה פ"ח ה"ד) מבואר שהקדושה חלה על ידי חילול מעות הקדש על הבנין, ולא על ידי קדושת פה.

26. כיון שזה עניינו של המקדש שכולו צריך להיות ברשות הקדש, ממילא אלמלא כך אינו מקדש, כמו כלי שרת שלולי שנמסרו לרשות הקדש העבודה בהם פסולה, וכן פשט הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז) שדבר שצריך להיות משל ציבור – אם אינו משל ציבור פסול, כמו שכתבנו בהערה לעיל.

